

'Joden maken de dienst uit in Nederland'

Dodenherdenking in Amsterdam werd dit jaar verstoord door een aantal incidenten.

JOKE NOORDSTRAND

Antisemitisme in de klas

Is er op onze scholen in toenemende mate sprake van antisemitisme? Docenten geschiedenis durven soms in de les niet meer over de Tweede Wereldoorlog en de jodenvervolgung te praten. Of ze gaan discussies over overeenkomsten en verschillen tussen de jodenvervolgung en de Israëlische behandeling van de Palestijnen uit de weg. De Anne Frank Stichting organiseerde op 1 oktober een seminar rond deze problematiek. De belangstelling hiervoor was zo groot dat er een nieuwe bijeenkomst komt (19 november a.s.). In een besloten omgeving konden docenten hun ervaringen uitwisselen. Hier volgen enkele impressies.

In haar openingslezing vertelde Evelien Gans in zevenmijlslarzen iets over de geschiedenis van antisemitische stereotypen. Antisemitisme is de oudste groepshaat ter wereld en heeft in de loop der eeuwen vele uitingvormen gekend, zoals bijvoorbeeld religieus antisemitisme (anti-judaïsme) en economisch-sociaal antisemitisme. Antisemitische stereotypen kunnen bol staan van tegenstrijdigheden: er bestaan beelden over laffe en schlemielige joden, maar ook over joodse genieën en joden die de wereld (willen) beheersen. De afgelopen jaren heeft de harde politiek van Israël het stereotype van 'de laffe jood' naar de achtergrond gedrongen en 'de machtige jood' steviger in de verf gezet. Een belangrijke rode draad in het betoog van Gans was het onderscheid dat zij maakt tussen antisemitisme, antizionisme en kritiek op Israël. Zij noemt dit 'een fatale driehoek' en haamt erop om deze drie fenomenen te scheiden en te onderscheiden.

Kritiek op Israël is volstrekt legitiem, maar antizionisme – het verwerpen en het ontkennen van het bestaansrecht van de staat Israël – is vaak al dubieus. En antizionisme gaat over in antisemitisme als leuzen worden gehanteerd als zionisme = nazisme of Sharon = Hitler.

De beleving van de Tweede Wereldoorlog door islamitische leerlingen

Vervolgens ging Jan Durk Tuinier, werkzaam bij herinneringscentrum Fort de Bilt, samen met een collega, in op een onderzoek van de Stichting Vredeseducatie naar de beleving van de Tweede Wereldoorlog door islamitische leerlingen. Op de basisschool speelt dit nauwelijks. Het wordt pas echt duidelijk vanaf een jaar of 14, in het tweede of derde jaar van het voortgezet onderwijs. De verschillen zijn duidelijker in klassen van kinderen met een verschillende achtergrond, dan in homogene klassen. Er is een verschil

tussen kinderen die streng islamitisch zijn opgevoed en kinderen die minder streng zijn opgevoed. Leerlingen in het vmbo reageren feller dan leerlingen van havo of vwo. Docenten melden: er is veel onwetendheid onder allochtonen. Het lijkt wel of ze alleen luisteren naar moskeebroeders. En ze kennen geen of te weinig autochtonen.

Workshop 1: Op zoek naar de grens

In enkele workshops werden praktijkvoorbeelden uitgebeeld. Bijvoorbeeld: de docent komt het klaslokaal binnen. Een groepje leerlingen staat bij elkaar. De docent hoort een stuitend antisemitische opmerking en voordat hij iets kan zeggen gaat een andere leerling daar met een even grove antisemitische mop overheen. Wat moet je als docent daar erg aan vinden, en wat niet? Wanneer reageer je wel en wanneer niet? Aan de hand van cartoons en een korte film

werden de grenzen van het toelaatbare verkend.

Uit de discussie bleek dat het per school kan verschillen wat wel en niet mag. Op sommige scholen bestaan bijvoorbeeld kledingvoorschriften om zo jongeren met rechts-radical sympathieën geen kans te geven op te vallen. Anderzijds heb je natuurlijk met pubers te maken die vooral tegen de gevestigde orde zijn en dwars willen liggen. Daar moet je ook rekening mee houden.

Een docent geschiedenis die in Jordanië en Libanon les heeft gegeven, vertelde dat de omvang van de holocaust in het hele Midden-Oosten op grote schaal wordt gebagatelliseerd of ontkend. Voor islamitische kinderen heeft de term holocaust of shoah een heel andere lading dan voor autochtone leerlingen. In het Midden-Oosten worden kinderen grootgebracht met de Golfoorlog. In een filmpje over antisemitisme en vrijheid van meningsuiting zagen we Palestijnen demonstreren, toen het Israëlische leger enkele steden had bezet na een serie bloedige zelfmoordaanslagen. De demonstranten dragen borden met een foto van Hitler bij zich met daarnaast een foto van premier Sharon met een Hitler-snorretje en de tekst 'Do you see any difference, because we don't'.

Ook in Nederland waren er demonstraties met hakenkruisen en de tekst: 'Palestina van nu: Holocaust'. Mag dat in Nederland? Vallen dergelijke teksten onder de vrijheid van meningsuiting of vinden de aanwezige docenten dat ze eigenlijk strafbaar zouden moeten zijn?

Enkele docenten vond het heerlijk om eindelijk eens alle argumenten te gebruiken die ze zelf dagelijks naar hun hoofd geslingerd krijgen van hun leerlingen: 'Wij hebben ook recht op vrije meningsuiting' en 'we leven in een democratisch land'. Veel leerlingen blijken hun docent ook te bestoken met spreuken uit de Koran, waar die dan vervolgens geen raad mee weet. Een docente vertelde dat haar leerlingen voortdurend op de grond spugen met de mededeling 'Het kwaad moet eruit'.

Workshop 2: Vooroordelen ter discussie in de les

Drie leraren (Nederlands, maatschappijleer en geschiedenis) van verschillende scholen vertelden hoe zij in hun klas onderwerpen als Tweede Wereldoorlog, antisemitisme en vooroordelen aan bod laten komen. Jacob, docent Nederlands in het vmbo, informeert zijn leerlingen over de holocaust door middel van proza, poëzie en film. Tachtig procent van zijn leerlingen is van islamitische origine en ze zijn behoorlijk antisemitisch. Veel leerlingen hebben nauwelijks enig besef van de Tweede Wereldoorlog. Harde confrontaties over hun uitspraken hadden een averechts effect, vandaar deze opzet in 4-vmbos:

- De leerlingen lezen allemaal het boek van Jona Oberski *Kinderjaren*.
- Ze maken een leesverslag.
- In groepjes wordt een aantal vragen beantwoord waarin het leesbegrip wordt geoefend.
- Vervolgens maken de leerlingen ICT-vragen ten behoeve van de achtergrond van het verhaal.
- Ze maken een gedicht over oorlog of holocaust.
- Klassikaal wordt een film bekeken over de Tweede Wereldoorlog. (Dit jaar was dat *De tweeling* van Tessa de Loo. Deze bleek echter aan de moeilijke kant te zijn.)
- Rond 4 mei wordt er extra aandacht aan antisemitisme besteed.

Jacob wordt helaas onvoldoende door zijn schoolmanagement gesteund. De school wil niet op een onplezierige wijze in het nieuws komen en is blij met de rust die er op dit moment heerst.

Ekrem is docent geschiedenis vmbo/havo/vwo en schoolleider op een islamitische school. Hij maakt onderscheid tussen politiek en geloof. Hij geeft les aan homogene groepen islamitische leerlingen. Antisemitische uitspraken komen op zijn school niet of nauwelijks voor. Alles is bespreekbaar en er is vrijheid van meningsuiting. Leerlingen krijgen geschiedenis uit reguliere Nederlandse geschiedenismethoden.

Ouders en leerlingen ondertekenen een statuut waarin staat dat discriminatie op school verboden is.

In de discussie volgde een aantal aanbevelingen over de aanpak van antisemitisme, zoals: afspraken maken over de kleding; orde en regels; het beleid van de school: wat doe je om het thema aan de orde te stellen; opnemen van het beleid in de schoolgids of het leerlingenstatuut; ouders en leerlingen een handtekening laten zetten dat ze tegen discriminatie zijn, et cetera.

Gideon, docent maatschappijleer in het vmbo besprak anti-joodse sentimenten bij de behandeling van actuele politieke thema's. Hij geeft les op een school met zestig procent allochtonen. Zo'n tachtig procent daarvan heeft een islamitische achtergrond. In zijn lessen maakt hij vaak gebruik van eenvoudige artikelen uit bijvoorbeeld *Spits*, *Metro* of de *Telegraaf*. Leerlingen komen soms zelf met voorbeelden en krantenknipsels. Lesdoelen zijn het oefenen van verschillende technieken zoals rollenspele, interesse ontwikkelen in de politiek en denkbeelden van andersdenkenden, het respecteren van elkaars mening en de vorming van een eigen mening. Zijn aanpak: uitdelen van de vraagstelling c.q. het krantenartikel; door nemen van de spelregels (voetbal spelregels werken goed); door het opsteken van vingers leerlingen laten reageren op de stelling of op elkaar; corrigeren van onjuistheden. (Leerlingen altijd eerst uit laten spreken.)

De complete lezing van Evelien Gans en andere informatie vind je op de website van de Anne Frank Stichting
www.annefrank.nl

De uitkomsten van het onderzoek van herinneringscentrum Fort de Bilt zijn te vinden op
www.vredeseducatie.nl